

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Ken Mogi
Thomas Leoncini
IKIGAI IN LOVE

Copyright © 2020 RCS MediaGroup S.p.A., Milan
Copyright © 2020 Ken Mogi & Thomas Leoncini
Ken Mogi published by arrangement with The English Agency (Japan)
Ltd, Tokyo
Translation Copyright © 2024 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05395-1

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

KEN MOGI
TOMAS LEONČINI

IKIGAI

u

ljubavi

Kako voleti u doba izazova

Preveo Bogdan Milosavljević

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2024.

*Ako si ti spaljena zemlja,
ja ću biti hladna kiša.*

Murasaki Šikibu, *Priča o Gendžiju*

Da li biste plesali tango sa robotom?

Tomas Leončini

Bez ikigaija, ne bi bilo ni orijenta trećeg milenijuma.

Ova reč se toliko citira da je postala slogan (a skovati slogan od šest slova san je svakog komunikologa na svetu). Razmotrimo malo njegovo dublje značenje. Sa japanskog ga možemo prevesti kao *svrha življenja*. Možemo li, dakle, zamisliti ikigai van pojma sadašnjosti?

Intimna motivacija kojoj poveravamo razlog svog bivstvovanja neminovno prolazi kroz spoznaju o sadašnjosti

Ken Mogi

i sposobnosti svesnog življenja u trenutku unutar samog trenutka.

Strah živi samo u budućnosti, usidriti se u sadašnjosti jeste melem za svaku brigu koja nas obuzima.

Čak i dok ulazimo u autobus, skloni smo tome da zamišljamo scene iz bliske budućnosti umesto da živimo život u trenutku, kakav god on bio.

Posmatramo druge ljude kao potencijalne neprijatelje: mogu nam ukrasti mesto za sedenje, mogu nam pak kinuti u lice i preneti neku neizlečivu bolest, ili nas mogu pokrasti, ili mogu imati sakrivenu bombu ispod jakne i razneti nas u paramparčad. Naročito mi zapadnjaci razmišljamo ovako, jer smo se navikli na to da blisku budućnost posmatramo u pesimističnom svetlu, pretpostavljajući da će nešto poći kako ne treba.

Ipak, uvek smo mi ti koji se posle popnu na motor ili sednu u kola i ubrzo shvate da, opijeni željom za brzinom, vrlo lako mogu da dožive ekstazu od same pomisli na ubrzanje.

Ubrzavanjem (koristeći tehnologiju automobila ili motora) stvaramo procep u vremenu, odvojen fragment, apsolutni trenutak u kome ne postoji ništa van sopstvenosti

Ikigai u ljubavi

u sadašnjosti i našeg instinkta, koji želi samo da preživi i koji je sposoban da odvoji telo od psihe.

Postojim prvo ja, pa tek onda opasnost. Ne suprotno.

To je obustava osude.

Suprotnost od onoga što se dešava u situacijama kada ulazimo u autobus.

Osećaj ubrzavanja u autu dovodi nas do toga da od nas preostaje samo telo, a to uslovljavanje je skoro pa isključivo instinktivno. Tako se mozak drogira telom, na način koji je van svakog razuma. Reaguje samo na telesne komande.

Svaki racionalni strah od autobusa prestaje u tom momentu i prelazi sa jednog nadasve sigurnog staništa (kao što je to javno mesto) na jedno odista privatno i manje opasno mesto kao što je auto ili motor koji naglo ubrzava.

Postali smo hipohondri za fleksibilno vreme, anksiozni smo zbog naizmeničnih i pre svega nelogičnih i nesigurnih ritmova.

Brzina je ključna reč.

Možda je na Zapadu upravo brzina ta zbog koje moramo da ovladamo sadašnjošću.

Tako smo navikli naše neurone.

Ken Mogi

Susret sa sopstvenom instinktivnošću najuzvišeniji je oblik sadašnjosti za većinu zapadnjaka.

Sadašnjost kao ubrzanje i procep, pre nego sporost i kontinuitet.

Živeti ikigai u ljubavi bilo bi, dakle, prvo proživljavati u sadašnjosti svaki odnos koji se tiče ljubavi (što bi bila sentimentalna ljubav, ljubav prema porodici, ljubav kao briga o drugima ili slabijima). To znači i potrčati brzinom koju od nas očekuje sama ljubav.

Ipak, u poslednje vreme ljubavno ubrzanje se susrelo sa teškim izazovima. Svetska pandemija je okrenula naglavačke navike individualizma. Pandemija nas je navela na to da se prvi put osetimo kao zajednica, uvek na sigurnom mestu od nevidljivog neprijatelja, nikada sami u ovom ratu u kom smo *mi* zapravo ljudska bića, pre nego kakve etničke zajednice.

Kene, šta misliš, kakve je posledice ostavila korona na koncept ljubavi? Da li smo se i u ljubavi vratili na nultu godinu?

Ikigai u ljubavi

Ken Mogi

Bitno je pričati o ljubavi u ovakvom vremenu, u kome globalizacija dovodi do velikog duševnog stresa i udaljava pojedince od ljubavi, dok druge još više privlači, kao da je *melem* za brige i nedaće sadašnjice.

Trenutno živimo u jednom globalnom selu, gde se čini da u mnogim kontekstima dominira takmičarski duh. Međutim, kao što si i sam rekao, postoje i alternative, a ikigai je jedan od ključnih koncepata za razumevanje raznih načina po kojima možemo skladno da organizujemo naše živote, društvo i ljubav.

Ikigai je nešto što je toliko prirodno svakom Japancu da je trenutak kada je ova jednostavna reč bila na pragu da postane popularan termin svima bio vrlo čudnovat, pa i meni.

Zatim je usledilo i istraživanje duše. U savremenom kontekstu, kada dolazi do dodira sa nečim globalnim, primorani smo da se suočimo sa tim pomoću sopstvenih vrlina, ograničenja i manira. Pretpostavljam da to važi i za Evropljane. Svi smo mi ljudi, ali univerzalni krovni pojam čoveka ne uključuje u sebe svaku različitost koja oplemenjuje naš svakodnevni život. Veoma je važno da se suočimo sa

Ken Mogi

svojim vrlinama gledajući se u sopstveni odraz u društvu, dok za to vreme i dalje zadržavamo lični identitet i bivamo uvek otvoreni za uticaje spoljašnjeg sveta.

Nadam se da će ovaj razgovor moći da pruži čitaocima barem malo hrane za dušu, tako da mogu da ostanu pribrani i nastave dalje.

Skoro sam odgledao film *Dvojica papa*, čije uloge maestralno tumače Entoni Hopkins i Džonatan Prajs. Ovo remek-delo navelo me je na razmišljanje o ikigaiju jednog pape. Sveti otac je duhovni vođa Katoličke crkve, koja potiče direktno od Svetog Petra. Ogromne istorijske i kulturološke implikacije stavljaju težak teret na papina leđa. Sa druge strane, kao individua, papa je otvoren za svu radost i nesreću miliona ljudi iz celog sveta koji ga vide kao duhovnog vođu.

Uzmimo u obzir papin ikigai, sve ono dobro i loše što mu se svakodnevno dešava dok izvršava svoje dužnosti. To je, prema mom mišljenju, jedna fina igra balansiranja, koja iziskuje sve ono ljudsko u nama u dobu u kome problemi kao što su socijalne razlike i globalno zagrevanje ljujaju temelje naše sopstvene egzistencije.

Ikigai u ljubavi

Pandemija virusa korona primorava nas na razmišljanje o srži u ljubavi na jednom mnogo dubljem nivou. Na posletku, volimo jedni druge zato što smo smrtni. Da smo besmrtni, ne bismo sa tolikom strašću voleli jedni druge.

Era globalnih poteškoća je takođe i prilika za utvrđivanje snage ljubavi.

Neophodna samoizolacija probudila nam je svest da, pošto smo ljudska bića, imamo potrebu za drugima, u telesnom i duhovnom smislu.

Usled razvoja veštačke inteligencije i mogućnosti za nezbežnu singularnost*, koja će, ako se dogodi, zauvek promeniti život kakav poznajemo, ljubav zauzima sve važniji položaj u oblasti ljudskih vrednosti.

I ne čudi, dakle, što je pitanje ljubavi od izuzetne važnosti za mnoge pojedince, među kojima su i takozvani milenijalci, u čijim rukama je budućnost čovečanstva.

Nije potrebno napomenuti da je ljubav dosta izučavana tema na poljima kognitivnih i neuronauka. Ključno pitanje vezano za ljubav jeste i altruizam, tj. činjenica da je pojedinac spreman da žrtvuje sopstvenu sreću, a nekada i svoj

---

* Trenutak u kojem je tehnološki napredak toliko brz da prevazilazi ljudsku sposobnost za razumevanjem i predviđanjem. (Prim. aut.)

Ken Mogi

život, zarad tuđeg dobra. Dokazano je da postoje neuroni u mozgu koji su odgovorni za altruizam. Kod društvenih bića kao što je čovek, svest o altruizmu i altruističko ponašanje nalaze se u srži koncepta izdržavanja porodice ili zajednice i grade međusobno poverenje.

U sferi nauke, postoji mnogo pitanja vezanih za ljubav. Ljubav, a naročito sentimentalna ljubav, može se tumačiti u kontekstu odabira partnera, koji je po darvinistima osnovna biološka funkcija. Ljubavne strategije se mogu analizirati koristeći i teoriju igara. Proučavajući strategiju analiziranja svog partnera, Džon Neš je formulisao čuvenu teoremu Nešov ekvilibrijum, koja mu je donela Nobelovu nagradu. Ljubavne strategije mogu se i numerički proučavati, koristeći Bajesovo zaključivanje* ili, ako je to neophodno, usavršiti koristeći veštačku inteligenciju.

Iz ove perspektive, ljubav bismo mogli da analiziramo sa tehničke i racionalističke tačke gledišta, koja ima univerzalne vrednosti nezavisne od lokalnih razlika. Ljubav, u ovom značenju, obitava u okviru civilizacije, a ne kulture. Faza *tečne ljubavi* interesantna je sa ove tehničke strane. Da

---

* Metoda statističkog zaključivanja koja koristi Bajesovu teoremu (opisuje verovatnoću događaja). (Prim. lekt.)

Ikigai u ljubavi

li će i ljubav u budućnosti dostići svoju singularnost, razvijajući se bez kontrole poput veštačke inteligencije?

S druge strane, ljubav je koncept koji je zarobljen u kulturološkom kontekstu. Interesantno je što stara, tradicionalna japanska kultura ne poznaje reč za *ljubav*, barem ne u sentimentalnom smislu.

Japanski romanopisac Nacume Soseki (1867–1916) uveo je ovaj žanr u doba modernizma i smatra se jednim od najvećih, ako ne i najvećim romanopiscem modernog Japana, naslednikom Murasaki Šikibu (973–1031), autorke *Priče o Gendžiju*.

Iako je Soseki bio intelektualac pod snažnim uticajem zapadnjačke kulture (studirao je dve godine englesku književnost u viktorijanskom Londonu), nastavio je da promovise tradicionalnu japansku kulturu i vrednosti, zbog čega su njegovi romani bili cenjeni kako u Japanu, tako i van njega.

Poznata je i njegova diskusija o prevođenju engleske rečenice *I love you* na japanski. Prema japanskoj tradiciji, onaj ko voli nema običaj da toliko eksplicitno iskazuje svoja osećanja. Kada ljubavnici komuniciraju, oni to čine na taj način što razmenjuju *vake*, poeziju sastavljenu korišćenjem prefinjenih književnih metoda.

Ken Mogi

Soseki je pronašao veoma originalan japanski prevod inspirisan engleskim izrazom *I love you*, koji bi glasilo nešto slično kao *The moon is pretty, isn't it* (mesec je baš lep, zar ne?). Dokaz da je baš ovaj prevod prirastao k srcu mnogim Japancima jeste i činjenica koliko se on i dalje koristi na društvenim mrežama.

Zamislimo samo dvoje zaljubljenih koji se uveče šetaju duž reke. Pretpostavimo da je došlo na red da momak iskaže svoja osećanja prema devojci. Nisu i dalje eksplicitno izjavili ljubav jedno drugom, i zbog toga momak mora promućurno da pronađe način da svojoj voljenoj iskaže šta oseća. Gleda u nebo i vidi prelepi mesec. On je toliko obuzet ljubavlju prema devojci i toliko očaran lepotom prirode da kaže: „Mesec je lep, zar ne?“ Devojka odgovara: „Da“, i dok uživa u lepoti meseca, shvata da time što momak želi da sa njom podeli tako prolazan trenutak, želi da joj kaže da je voli.

U japanskoj kulturi, ljubav je prožeta prolaznošću i ranjivošću života. Bilo bi zanimljivo uporediti ovo japansko viđenje ljubavi sa onim zapadnjačkim.

U ovom slučaju ne govorim samo o sentimentalnoj ljubavi. Možemo tako posmatrati čak i ljubav prema Bogu,

Ikigai u ljubavi

uprkos tome što živimo u dobu gde među ljudima prevladava ateizam. Prema japanskoj tradiciji, smatra se da Bog obitava u svim stvarima. Fraza *osam miliona bogova* označava japansko verovanje da na svetu postoji više duhovnih entiteta, ne samo u ljudima nego i u svim živim i neživim stvarima.

Nasuprot tome, po monoteističkoj, zapadnjačkoj tradiciji, postoji jedan, svemogući Bog, koji je stvorio ceo univerzum. Monoteistička tradicija je, dakle, proizvela ideju da je sve u univerzumu skicirao Bog (prirodni zakoni), što je na kraju dovelo do formulacije Njutnovih zakona kretanja.

U savremenom kontekstu, nauku možemo smatrati detetom monoteističke tradicije, koliko god se ona činila dalekom od diskusije o stvarima kao što je, na primer, poreklo morala.

U hrišćanskoj tradiciji, Hristos je sin Božji koji se oplotio na zemlji i koji je razapet pošto se ponudio da bude žrtva za spas ljudskih duša. Bilo bi interesantno posmatrati ljubav prema Bogu kao jednu ekstremnu formu ljubavi, koja doseže do temelja ljudskog postojanja, a posebno ljudske svesti.

Ken Mogi

Zapanjuje me ideja o toliko širokom spektru potencijalnih vrsta ljubavi u današnjem društvu. Da li će ljubav zaigrati tango sa veštačkom inteligencijom? Da li će ljudska svest imati potrebu za Božjom ljubavlju? Kako će moderna tehnologija uticati na način na koji se pronalazimo, volimo i razdvajamo? I kako će ta pitanja uticati na poverenje i ljubav u društvu? Na koji način se mogu spojiti zapadnjački i istočnjački koncept ljubavi?

Veoma me interesuje kako će dalje teći naš razgovor.

T. L.

Kene, ispravi me ako grešim: *The moon is pretty, isn't it?* verovatno proizilazi iz tumačenja meseca, koje se dosta razlikuje u istočnjačkom društvu od onog zapadnjačkog. U Japanu, mesec se predstavlja kao vesnik zdravlja i sreće, dok se ovde na Zapadu govori kako istočnjaci mesecu posvećuju celo godišnje doba, jesen, u kome slave njegovu lepotu. Štaviše, na Istoku je mesec uticao i na postulate ženske lepote. Lice okruglo kao mesec je sinonim za lepotu, kao i svetla put, koja podseća na mesec.

Ikigai u ljubavi

Zapadnjački postulati ženske lepote su dosta drugačiji: bronzana put je sinonim za zdravlje i lepotu. Ovde se, pre svega, poštuje sunce, pošto nam dopušta da se obnažimo i pokažemo svoja tela. Govorio si o Bogu i njegovom odnosu sa ljubavlju. Konstantno korišćenje i zloupotreba tehnologije na neki način su zamenili ljudsku potrebu za Bogom, a čoveka doveli do onoga što bismo mogli da nazovemo *hiperindividualizam*.*

Primetno je i koliko smo voljni da dobrovoljno prihvatimo sve prefikse koji počinju sa *iP*, iliti sve što počinje sa hiper, prefiksom grčkog porekla koji označava *obilje* ili *količinu ili meru veću od normalnog*, koji je Stiv Džobs definisao uočivši nesvestan i latentan trend u ljudskoj svesti. Važan detalj: na engleskom *I* znači *ja*.

Termin hiperindividualizam nije bio stran ni sociologu i psihoterapeutu Erihu Fromu. Međutim, njegova teorija je imala jedan nedostatak. Kao i mnogi intelektualci, njegova nesreća je bila u tome što je previše dobro predvideo vremena, koja su tek danas potpuno sazrela. From je, naime, govorio o kibernetičkoj religiji. U njoj je čovek samog sebe

---

* U italijanskom originalu *iPerindividualismo*. (Prim. prev.)

načinio Bogom, time što je dobio tehničku mogućnost za *drugim stvaranjem* sveta, koje zamenjuje Božje stvaranje u tradicionalnoj religiji.

Prenesimo Fromovu misao u sadašnjost, ili čak u skorbu budućnost. Od kompjutera i interneta načinili smo nova božanstva, a živimo u iluziji da smo slični Bogu.

Zahvaljujući internetu i kompjuterima, čovečanstvo je, u stanju maksimalne efektivne i afektivne impotencije, umislilo da je svemoguće.

U knjizi *Imati ili biti?* From piše da je čovečanstvo kibernetike, koje on opisuje kao čovečanstvo koje je rob mašina, uklonilo svaki dokaz da je postalo poklonik boginje uništenja.

Kako bi dokazao svoju hipotezu, From je izneo dva dokaza. Prvi je da velike sile (ali i neke manje), nastavljaju sa proizvodnjom nuklearnog oružja sve većeg raznog kapaciteta, a ne uspeavaju da dođu do jedinog logičnog rešenja, koje bi bilo uništenje svih sredstava za ratovanje i nuklearnih elektrana, koje proizvode materijal za nuklearne bombe. Drugi je da se praktično ništa ne čini da se ukloni opasnost od ekološke katastrofe. Ukratko, nije preuzeta nijedna konkretna mera za opstanak čovečanstva.